

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

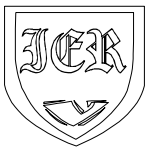
CURTEA EUROPEANĂ A DREPTURILOR OMULUI

Ghid privind art. 3 din Protocolul nr. 4 la Convenția europeană a drepturilor omului

Interzicerea expulzării propriilor cetățeni

Actualizat la 31 august 2026

Întocmit de Grefă. Nu obligă Curtea.

Invităm editorii sau organizațiile care doresc să traducă și/sau să reproducă integral sau parțial acest ghid, în format tipărit sau electronic, să completeze formularul de contact cerere de reproducere sau republicare a unei traduceri, pentru a se informa cu privire la procedura de autorizare.

Pentru informații referitoare la traducerea ghidurilor privind jurisprudența, vă rugăm consultați lista Traduceri în curs.

Textul original al acestui ghid este redactat în limba engleză. Este actualizat periodic, data cea mai recentă fiind 31 august 2026. Poate suferi modificări de formă.

Ghidurile privind jurisprudența pot fi descărcate de la adresa https://ks.echr.coe.int. Pentru informații actualizate despre publicații, vă rugăm să accesați contul de X al Curții https://x.com/ECHR_CEDH.

Prezenta traducere este publicată cu acordul Consiliului Europei și al Curții Europene a Drepturilor Omului și reprezintă responsabilitatea exclusivă a Institutului European din România.

© Consiliul Europei/Curtea Europeană a Drepturilor Omului, 2026

Cuprins

În atenția cititorilor 4

I. Introducere 5

II. Domeniul de aplicare personal: definiția expresiei „propriii cetățeni” 6

A. Trimiterea la legislația națională 6

B. Refuzarea sau retragerea cetățeniei și legătura cu art. 8 7

III. Aspecte specifice ale aplicării teritoriale 7

A. Teritoriile de peste mări 7

B. Entitatea teritorială nerecunoscută de comunitatea internațională 8

C. Controlul la frontierele de stat 8

IV. Noțiunea de expulzare și domeniul de aplicare al protecției 8

V. Dreptul de a intra în propria țară 9

A. Cetățenii statului ca titulari de drepturi 9

B. Aplicarea în afara jurisdicției statului a art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 10

C. Drepturi care nu intră în sfera de aplicare a protecției 11

1. Lipsa dreptului de a rămâne în propria țară 11

2. Lipsa dreptului la repatriere 11

3. Lipsa dreptului la protecție diplomatică sau asistență consulară 11

a. Aspecte generale 11

b. Teritoriul aflat sub controlul unui grup armat nestatal 12

D. Caracterul absolut al dreptului de a intra în propria țară și baza sa istorică 12

1. Caracterul absolut al dreptului și baza sa istorică 12

2. Cauze privind membrii caselor regale 12

E. Limitări implicite 13

F. Principii de interpretare 13

1. Abordarea dinamică și progresivă 13

2. Abordarea sistemică pentru a asigura drepturi care sunt practice și efective 13

G. Sfera de aplicare a obligației de a nu face 13

H. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive 14

1. Aspecte generale 14

2. Obligația de a emite documentele de călătorie 14

3. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive în contextul refuzului de a repatria 15

a. Generalități și criteriul aplicabil 15

b. Existența unor circumstanțe excepționale 16

c. Garanții împotriva arbitrariului 16

Lista cauzelor citate 19

În atenția cititorilor

Prezentul ghid face parte din seria Ghiduri privind jurisprudența, publicată de Curtea Europeană a Drepturilor Omului (denumită în continuare „Curtea”, „Curtea Europeană” sau „Curtea de la Strasbourg”), cu scopul de a informa practicienii din domeniul dreptului cu privire la hotărârile și deciziile fundamentale pronunțate de Curtea de la Strasbourg. Prezentul ghid analizează și rezumă jurisprudența în legătură cu art. 3 din Convenția europeană a drepturilor omului (denumită în continuare „Convenția” sau „Convenția europeană”) până la 15 ianuarie 2021. Cititorii vor găsi aici principiile-cheie dezvoltate în acest domeniu, precum și precedentele relevante.

Jurisprudența citată a fost selectată dintre hotărârile și deciziile de referință, importante și/sau recente.*

Hotărârile și deciziile Curții nu doar soluționează cauzele cu care a fost sesizată, ci servesc, în sens mai larg, pentru a clarifica, proteja și dezvolta normele Convenției, contribuind astfel la respectarea, de către state, a angajamentelor pe care și le-au asumat în calitate de părți contractante [*Irlanda împotriva Regatului Unit*, 18 ianuarie 1978, pct. 154, seria A nr. 25, și, mai recent, *Jeronovičs împotriva Letoniei* (MC), nr. 44898/10, pct. 109, 5 iulie 2016].

Sistemul instituit de Convenție are ca finalitate să soluționeze, în interesul general, probleme care țin de ordinea publică, îmbunătățind astfel standardele de protecție a drepturilor omului și extinzând jurisprudența din acest domeniu la întreaga comunitate a statelor părți la Convenție [*Konstantin Markin împotriva Rusiei* (MC), 30078/06, pct. 89, CEDO 2012]. Astfel, Curtea a subliniat rolul Convenției ca „instrument constituțional al ordinii publice europene” în domeniul drepturilor omului [*Bosphorus Hava Yolları Turizm ve Ticaret Anonim Şirketi împotriva Irlandei* (MC), nr. 45036/98, pct. 156, CEDO 2005-VI, și, mai recent, *N.D. și N.T. împotriva Spaniei* (MC), nr. 8675/15 și 8697/15, pct. 110, 13 februarie 2020].

Protocolul nr. 15 la Convenție a introdus recent principiul subsidiarității în preambulul Convenției. Acest principiu „impune o răspundere comună a statelor părți și a Curții” în ceea ce privește protecția drepturilor omului, iar autoritățile și instanțele naționale trebuie să interpreteze și să aplice dreptul național într-un mod care să asigure efectul deplin al drepturilor și libertăților definite în Convenție și în protocoalele la aceasta [*Grzęda împotriva Poloniei* (MC), pct. 324].

Prezentul ghid include trimiteri la cuvinte-cheie din fiecare articol citat din Convenție sau din protocoalele la aceasta. Problemele juridice abordate în fiecare cauză sunt sintetizate într-o Listă de cuvinte-cheie, selectate dintr-un tezaur de termeni extrași (în majoritatea cazurilor) direct din textul Convenției și din protocoalele la aceasta.

Baza de date HUDOC a jurisprudenței Curții permite căutarea după cuvinte-cheie. Căutarea după aceste cuvinte-cheie permite găsirea unui grup de documente cu un conținut juridic similar (motivarea și concluziile Curții din fiecare cauză sunt rezumate prin cuvinte-cheie). Cuvintele-cheie pentru fiecare cauză sunt disponibile în fila Detalii cauză din HUDOC. Pentru informații suplimentare privind baza de date și cuvintele-cheie, consultați Manual de utilizare HUDOC.

* Jurisprudența citată poate fi în una sau în ambele limbi oficiale (engleză și franceză) ale Curții și ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului. Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră. Hotărârile pronunțate de o Cameră, care nu sunt definitive la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*).

I. Introducere

1. Art. 3 din Protocolul nr. 4 garantează două drepturi distincte: dreptul de a nu fi expulzat de pe - și dreptul de a intra pe - teritoriul statului al cărui cetățean este.

2. Dispoziții echivalente se regăsesc, de asemenea, în Declarația Universală a Drepturilor Omului (1948), Pactul internațional cu privire la drepturile civile și politice (1966), Convenția americană a drepturilor omului (1969), Carta africană a drepturilor omului și popoarelor (1981) și Convenția internațională cu privire la drepturile copilului (1989).

3. Protocolul nr. 4 distinge între expulzarea propriilor cetățeni, care este reglementată de art. 3, și expulzarea străinilor (inclusiv a apatrizilor), chestiune reglementată de art. 4.

4. Expulzarea colectivă a propriilor cetățeni este interzisă în același mod ca expulzarea colectivă de străini menționată la art. 4 din Protocolul nr. 4 (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 20; Ghid de jurisprudență privind art. 4 din Protocolul nr. 4).

5. Adoptarea art. 4 și a primului paragraf de la art. 3 nu poate fi interpretată ca justificând în vreun fel măsurile de expulzare colectivă care au putut fi luate în trecut [Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 33; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012 pct. 174].

6. Expulzarea propriilor cetățeni, indiferent dacă este vorba de persoane sau de grupuri, este adesea inspirată de motive politice (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 21).

7. Art. 3 din Protocolul nr. 4 doar interzice statului contractant să expulzeze, sau să refuze intrarea, propriilor cetățeni [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 245; *Maikoe și Baboelal împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1994; Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 29].

8. Prin urmare, art. 3 din Protocolul nr. 4 poate fi invocat doar în legătură cu statul al cărui cetățean este victima oricărei pretinse încălcări a acestei prevederi [*M. și S. împotriva Italiei și a Regatului Unit* (dec.), 2012, pct. 73; *Gulijev împotriva Lituaniei*, 2008, pct. 51; *Roldan Texeira și alții împotriva Italiei* (dec.), 2000; *X. împotriva Suediei*, decizia Comisiei, 1969].

9. Garanțiile oferite de această dispoziție sunt asigurate doar cetățenilor statului care a ratificat Protocolul nr. 4. Patru state nu au ratificat Protocolul nr. 4: Grecia, Elveția, Turcia și Regatul Unit.

10. Expulzarea de pe – sau imposibilitatea de a intra pe - teritoriul statului a unui cetățean propriu poate, în anumite circumstanțe, da naștere unei probleme în temeiul altor dispoziții ale Convenției sau ale protocoalelor la aceasta. De exemplu, s-a constatat că legislația care impune restricții cu privire la admiterea în Regatul Unit a cetățenilor Regatului Unit și ai Commonwealth cu reședința în Africa de Est, care discrimina persoanele de origine asiatică pe motive de rasă și culoare, constituie tratament degradant în sensul art. 3 din Convenție (*Asiatici din Africa de Est împotriva Regatului Unit*, decizia Comisiei, 1973; a se vedea, de asemenea, Ghid de jurisprudență privind art. 8).

11. Pentru prima dată, Curtea a constatat o încălcare a art. 3 din Protocolul nr. 4 la Convenție în cauza *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022.

Art. 3 din Protocolul nr. 4 la Convenție

1. Nimeni nu poate fi expulzat printr-o măsură individuală sau colectivă, de pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

2. Nimeni nu poate fi privat de dreptul de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este.

Cuvinte-cheie HUDOC

Interzicerea expulzării propriului cetățean

Interzicerea expulzării colective a propriilor cetățeni

A intra în propria țară

II. Domeniul de aplicare personal: definiția expresiei „propriii cetățeni”

12. Art. 3 din Protocolul nr. 4 se referă doar la persoanele fizice care sunt resortisanți ai unui stat care a ratificat Protocolul nr. 4, sau care pot cel puțin pretinde că sunt, în conformitate cu argumente plauzibile [*Asociația „Regele Mihai” împotriva României* (dec.), 1995].

A. Trimiterea la legislația națională

13. În sensul art. 3 din Protocolul nr. 4, „naționalitatea” reclamantului trebuie determinată, în principiu, prin trimiterea la legislația națională [*Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002, pct. 77; *Nagula împotriva Estoniei* (dec.), 2005; *Fedorova și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2003; *Shchukin și alții împotriva Ciprului*, 2010, pct. 144).

14. Circumstanțele personale, precum nașterea pe teritoriul statului pârât, reședința prelungită sau existența unor legături strânse de familie, nu sunt relevante pentru scopul stabilirii cetățeniei reclamantului, inclusiv în contextul dizolvării/succesiunii statelor [*Gribenko împotriva Letoniei* (dec.), 2003; *Nagula împotriva Estoniei* (dec.), 2005; *Shchukin și alții împotriva Ciprului*, 2010, pct. 145].

15. Reclamantului îi revine sarcina să probeze că este, sau că poate pretinde fără îndoială că este, resortisant al statului pârât în sensul dreptului intern al respectivului stat [*Fedorova și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2003; *Nagula împotriva Estoniei* (dec.), 2005], inclusiv prin epuizarea căilor de atac interne relevante (*L. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1984).

16. În contextul dreptului de a intra pe teritoriul unui stat, art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 nu scutește persoanele care intenționează să intre de obligația de a dovedi că au cetățenia statului vizat, dacă este necesar (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 26).

17. Atunci când procedurile interne în vederea recunoașterii cetățeniei unui stat anume sau a obținerii acesteia prin naturalizare sunt pendinte, acest fapt nu este suficient pentru a declanșa aplicarea garanțiilor prevăzute la art. 3 din Protocolul nr. 4 (*L. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1984; *S. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1986).

B. Refuzarea sau retragerea cetățeniei și legătura cu art. 8

18. Refuzarea cetățeniei doar în scopul expulzării reclamantului poate ridica o problemă în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 4. Existența unei legături de cauzalitate între cele două decizii poate genera prezumția că prin refuzarea cetățeniei s-a urmărit doar ca expulzarea să fie posibilă. În asemenea situație, organele Convenției au examinat dacă prezumția respectivă era coroborată cu circumstanțele specifice (*X împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1969).

19. Cu privire la retragerea cetățeniei, la momentul redactării Protocolului nr. 4, comitetul de experți nu a decis dacă art. 3 din acesta exclude posibilitatea ca un stat să-l lipsească pe unul dintre resortisanții săi de cetățenia sa pentru a-l expulza ca străin sau pentru a-l împiedica să se întoarcă. Acestea fiind spuse, Curtea nu a exclus posibilitatea ca privarea de cetățenie să fie problematică în temeiul prezentei prevederi [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 249; Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 23]. În unele cauze, retragerea cetățeniei urmată de expulzare ar putea ridica potențiale probleme în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 4 [*Naumov împotriva Albaniei* (dec.), 2005].

20. Curtea a examinat și probleme referitoare la negarea sau revocarea cetățeniei în temeiul art. 8 din Convenție. A clarificat domeniul de aplicare a supravegherii sale asupra unei asemenea măsuri în temeiul prevederii din urmă, pentru a se asigura că măsura nu este arbitrară [*H.F. și alții Franței* (MC), 2022, pct. 249; Ghid de jurisprudență privind art. 8; Ghid privind imigrația; *Karassev împotriva Finlandei* (dec.), 1999; *Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC) 2002; *Genovese împotriva Maltei*, 2011, pct. 30; *Ramadan împotriva Maltei*, 2016, pct. 85-89; în contextul activităților legate de terorism, a se vedea *K2 împotriva Regatului Unit* (dec.), 2017, pct. 49-50 și *Ghoumid și alții împotriva Franței*, 2020, pct. 43-44; a se vedea Ghid privind terorismul].

21. Chestiunea dacă reclamantul are sau nu un drept întemeiat de a dobândi cetățenia unui stat trebuie soluționată, în principiu, prin raportare la dreptul intern al acestui stat [*Fedorova și alții împotriva Letoniei* (dec.), 2003]. În mod similar, chestiunea dacă unei persoane i s-a refuzat în mod arbitrar cetățenia unui stat astfel încât să se poată ridica o problemă în raport cu Convenția se soluționează prin raportare la condițiile din legislația națională [*Fehér și Dolník împotriva Slovaciei* (dec.), 2013].

III. Aspecte specifice ale aplicării teritoriale

A. Teritoriile de peste mări

22. În aplicarea art. 3 din Protocolul nr. 4, trebuie să se țină seama de art. 5 din acest protocol.

23. Art. 5 § 1 permite statului să indice măsura în care Protocolul nr. 4 se aplică „unor teritorii pentru ale căror relații internaționale acesta este responsabil”[1].

24. Art. 5 § 4 prevede următoarele:

> „Teritoriul oricărui stat la care se aplică prezentul Protocol, în virtutea ratificării sau a acceptării sale de către respectivul stat, și fiecare dintre teritoriile cu privire la care Protocolul se aplică, în virtutea unei declarații semnate de respectivul stat conform prezentului articol, vor fi considerate ca teritorii distincte în sensul referirilor la teritoriul unui stat, făcute de art. 2 și 3.”

[1] Lista completă a rezervelor și a declarațiilor transmise Secretarului General al Consiliului Europei cu privire la Protocolul nr. 4.

25. În cauza *Piermont împotriva Franței*, 1995, în temeiul art. 5 § 4, Polinezia Franceză a fost considerată un teritoriu distinct, separat de Franța metropolitană, în sensul referirilor la teritoriul unui stat făcute de art. 2 din Protocolul nr. 4 (*Piermont împotriva Franței*, 1995, pct. 43-44).

B. Entitatea teritorială nerecunoscută de comunitatea internațională

26. În cauza *Denizci și alții împotriva Ciprului*, 2001, reclamanții, resortisanți ciprioți de origine turcă, erau expulzați de către poliția cipriotă în partea de nord a Ciprului, „Republica Turcă a Ciprului de Nord" sub controlul efectiv al Turciei. Aceștia s-au plâns că prin expulzare se încălca art. 3 din Protocolul nr. 4, deoarece Republica Cipru își putea exercita autoritatea și controlul numai în partea de sud. Curtea a observat că reclamanții nu pretinseseră că au fost expulzați pe teritoriul altui stat. Curtea a mai observat că Guvernul Republicii Cipru era unicul guvernul legitim al Ciprului – în sine, obligat să respecte standardele internaționale din domeniul protejării drepturilor omului și ale minorităților. Cu toate acestea, Curtea a considerat că nu este necesar să se stabilească dacă se aplica art. 3 și, în caz afirmativ, dacă era respectat, având în vedere constatarea încălcării art. 2 din Protocolul nr. 4 cu privire la monitorizarea și la restricțiile asupra circulației reclamanților între partea de nord și cea de sud a insulei, și în cadrul părții de sud (pct. 323, 410-411).

C. Controlul la frontierele de stat

27. Decizia sau măsura care intră în exercitarea de către stat a puterilor sale publice ordinare în controlul la frontieră este suficientă pentru a plasa un reclamant, cetățean al statului vizat, sub jurisdicția sa teritorială, care începe de la linia frontierei (*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 207].

IV. Noțiunea de expulzare și domeniul de aplicare al protecției

28. Art. 3 din Protocolul nr. 4 asigură libertatea absolută și necondiționată a unui cetățean față de expulzare [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 248; *Slivenko și alții împotriva Letoniei* (dec.) (MC), 2002, pct. 77; *Shchukin și alții împotriva Ciprului*, 2010, pct. 144]. Redactarea acestei dispoziții nu prevede excepții sau posibilitatea de a impune restricții acestui drept.

29. Interzicerea absolută a expulzării cetățenilor a decurs din intenția de a interzice odată pentru totdeauna exilarea, considerată incompatibilă cu principiile democratice moderne (*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 210).

30. Conform autorilor Protocolului nr. 4, o persoană nu poate invoca primul paragraf din art. 3 pentru a evita anumite obligații care nu sunt contrare Convenției, de exemplu, obligațiile referitoare la serviciul militar (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 21).

31. Art. 3 din Protocolul nr. 4 nu impune ca procedurile în vederea obținerii sau a recunoașterii cetățeniei unui stat anume să aibă un efect suspensiv asupra executării efective a ordinelor de expulzare, întrucât, spre deosebire de plângerile formulate în temeiul art. 2 și art. 3 din Convenție, nu există pericolul unui prejudiciu ireparabil. În cazul în care aceste proceduri duc la constatarea că, de fapt, reclamantul/reclamanta are cetățenia statului pârât, acesta/aceasta va avea dreptul de a intra pe teritoriul statului respectiv și astfel va putea contesta consecințele expulzării (*L. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1984).

32. Cuvântul „expulzare” trebuie interpretat „cu sensul generic din uzul actual (a îndepărta dintr-un loc)” [Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 21; *Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei* (MC), 2012, pct. 174].

33. Termenul „expulzare” înseamnă că o persoană este obligată să părăsească definitiv teritoriul statului al cărui cetățean este fără a i se lăsa posibilitatea unei ulterioare întoarceri [*A. B. împotriva Poloniei* (dec.), 2003; *X împotriva Austriei și Germaniei*, decizia Comisiei, 1974].

34. Existența unui ordin de expulzare constituie o situație continuă în vederea examinării în temeiul art. 3 § 1 din Protocolul nr. 4 (*X împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1969).

35. Următoarele măsuri, care nu includ niciun ordin formal sau material de expulzare împotriva persoanei vizate, nu constituie o „expulzare” în sensul art. 3 din Protocolul nr. 4:

- hotărârea judecătorească, potrivit Convenției de la Haga asupra aspectelor civile ale răpirii internaționale de copii, de înapoiere a unui copil într-o țară al cărei cetățean nu este, și amenzile aplicate de către executorii judecătorești în încercarea de a executa respectiva hotărâre [*A. B. împotriva Poloniei* (dec.), 2003; *Stetsykevych împotriva Ucrainei* (dec.), 2015];
- interdicția de ședere sau refuzul de a acorda permisul de ședere pentru soțul străin al reclamantului [*Schober împotriva Austriei* (dec.), 1999; *Sadet împotriva României* (dec.), 2007];
- ordinul de expulzare împotriva părintelui străin al unui copil minor, având ca urmare faptul că minorul trebuie să părăsească țara al cărei cetățean este și să-și însoțească părintele în străinătate (*Maikoe și Baboelal împotriva Țărilor de Jos*, decizia Comisiei, 1994).

36. Art. 3 § 1 din Protocolul nr. 4 interzice numai expulzarea cetățenilor și nu extrădarea lor [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 247].

37. Extrădarea, adică transferul unei persoane dintr-o jurisdicție în alta în scopul de a se prezenta în fața instanței sau pentru executarea pedepsei aplicate acesteia (*I.B. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1974; *X împotriva Austriei și Germaniei*, decizia Comisiei, 1974), se află în afara domeniului de aplicare al art. 3 din Protocolul nr. 4. Într-adevăr, dreptul persoanei de a nu fi extrădată de statul al cărui cetățean este nu este garantat de nicio altă dispoziție a Convenției sau a Protocoalelor la aceasta (*I.B. împotriva Republicii Federale Germania*, decizia Comisiei, 1974; *X împotriva Austriei și Germaniei*, decizia Comisiei, 1974; Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 21; pentru mai multe detalii în legătură cu principiile relevante privind extrădarea, a se vedea Ghid de jurisprudență privind art. 8; Ghid de jurisprudență privind art. 2; Ghid privind imigrația).

V. Dreptul de a intra în propria țară

A. Cetățenii statului ca titulari de drepturi

38. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 garantează resortisanților unui stat dreptul de a intra pe teritoriul național. Numai resortisanții statului în cauză se pot prevala de dreptul de a intra pe teritoriul său, garantat de art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4. Obligația corespunzătoare de a respecta și de a garanta acest drept incumbă exclusiv statului al cărui cetățean este persoana care se pretinde victimă a unei încălcări a acestei dispoziții [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 244-245].

39. Dispoziția „nimeni nu poate fi privat de dreptul [...]” implică principiul egalității de tratament al tuturor cetățenilor în exercitarea dreptului de a intra [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 244].

40. Art. 3 din Protocolul nr. 4 este inspirat de normele de drept internațional referitoare la dreptul general de a intra în propria țară, care include și resortisanți care sosesc în țară pentru prima dată [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 246].

41. Art. 3 din Protocolul nr. 4, inclusiv al doilea paragraf, nu se limitează la cazurile în care a existat anterior o „expulzare". Aplicarea sa nu este exclusă în situații în care resortisantul fie a părăsit în mod voluntar teritoriul național și i se refuză ulterior dreptul de reintrare, fie nu a avut niciodată reședința acolo, cum ar fi în cazul copiilor născuți în străinătate care doresc să intre pentru prima dată pe teritoriul țării. O astfel de limitare nu este susținută de formularea art. 3 § 2, nici de lucrările pregătitoare [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 246].

42. Statul nu este obligat să primească persoana care pretinde că este cetățean, decât în cazul în care aceasta își susține pretențiile (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 26).

43. Dreptul persoanei de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este nu permite, prin natura sa, să fie exercitat de terțe părți [*Asociația „Regele Mihai" împotriva României* (dec.), 1995].

B. Aplicarea în afara jurisdicției statului a art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4

44. Faptul că art. 3 din Protocolul nr. 4 se aplică numai resortisanților nu poate fi considerat o circumstanță suficientă pentru a stabili jurisdicția unui stat în sensul art. 1 din Convenție. Cu toate că cetățenia este un factor luat în seamă de regulă ca bază pentru exercitarea extrateritorială a jurisdicției unui stat, aceasta nu poate constitui o bază autonomă a jurisdicției [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 205-206].

45. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 implică în mod inerent că dreptul garantat prin acesta se aplică relației dintre un stat și cetățenii săi atunci când aceștia se află în afara teritoriului său sau a unui teritoriu asupra căruia exercită un control efectiv. Dacă dreptul de a intra, garantat de această dispoziție, ar fi limitat la cetățenii aflați deja pe teritoriul statului respectiv sau sub controlul său efectiv, dreptul ar deveni ineficace, prin urmare, întrucât art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 nu ar oferi în asemenea cazuri nicio protecție reală a dreptului de a intra pentru cei care, din punct de vedere practic, au nevoie cel mai mult de această protecție, și anume persoanele care doresc să intre sau să se întoarcă pe teritoriul statului lor de cetățenie. Atât obiectul, cât și domeniul de aplicare ale acestui drept implică necesitatea de a fi în avantajul cetățenilor unui stat parte aflați în afara jurisdicției sale. Prin urmare, nici textul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, nici activitatea pregătitoare cu privire la acest protocol, având la bază alte surse din dreptul internațional, nu limitează dreptul de a intra pentru cetățenii care sunt deja sub jurisdicția statului de cetățenie [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 209].

46. Dacă art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 s-ar aplica numai resortisanților care sosesc la frontiera națională sau care nu au documente de călătorie, ar fi lipsit de caracter efectiv în contextul actual [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 211].

47. Nu este exclus că anume circumstanțe, legate de situația persoanelor care intenționează să intre în statul al cărui cetățeni sunt invocând drepturile care derivă din art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, pot genera o legătură de jurisdicție cu respectivul stat în sensul art. 1 din Convenție. Aceste circumstanțe vor fi în mod necesar în funcție de particularitățile fiecărei cauze și pot varia considerabil de la o cauză la alta [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 212].

48. Cauza *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, privea refuzul autorităților franceze de a repatria cetățeni francezi: fiicele reclamanților, care plecaseră din Franța în Siria cu partenerii lor în 2014-2015, și copiii acestora care s-au născut acolo. După prăbușirea militară a așa-numitului Stat Islamic („ISIS"), fuseseră deținuți în tabere administrate de kurzi. Deși refuzul în litigiu nici nu i-a privat formal de dreptul de a intra în Franța și nici nu i-a împiedicat să procedeze astfel, aceștia nu erau fizic în măsură

să ajungă la frontiera franceză (fiind ținuți în tabere), iar Franța nici nu exercita un „control efectiv” asupra teritoriului în discuție și nici nu avea „autoritate” sau „control” asupra lor. Pe lângă legătura juridică dintre stat și cetățenii săi, următoarele particularități au permis Curții să stabilească jurisdicția Franței în privința capătului de cerere formulat în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4: repatrierea a fost solicitată oficial și cererile făceau referire la o amenințare reală și imediată pentru viețile și sănătatea membrilor de familie ai reclamanților, inclusiv a copiilor foarte vulnerabili de vârstă mică, atât din cauza condițiilor de locuit, cât și a preocupărilor privind siguranța din tabere; imposibilitatea ca ei să părăsească taberele pentru a ajunge la frontiera Franței sau a oricărui alt stat fără asistența autorităților franceze; și disponibilitatea autorităților kurde de a-i preda Franței.

C. Drepturi care nu intră în sfera de aplicare a protecției

1. Lipsa dreptului de a rămâne în propria țară

49. Dreptul unei persoane de a intra pe teritoriul unui stat al cărui cetățean este nu trebuie confundat cu dreptul de a rămâne pe teritoriul acestuia și nu conferă dreptul absolut de a rămâne pe respectivul teritoriu. De exemplu, un infractor care, fiind extrădat de statul al cărui cetățean este, evadează apoi din penitenciar în statul solicitant, nu va avea dreptul necondiționat de a căuta refugiu în propria țară [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 247; Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 28].

50. În special, dreptul de a intra pe teritoriul național nu poate fi folosit pentru a anula efectele unui ordin de extrădare [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 248].

51. În mod similar, un soldat care execută serviciul militar pe teritoriul unui alt stat decât cel al cărui cetățean este nu va avea dreptul la repatriere pentru a rămâne în propria țară (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 28).

2. Lipsa dreptului la repatriere

52. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 nu garantează un drept general la repatriere în avantajul resortisanților unui stat aflați în afara frontierelor sale. Într-adevăr, nu există un consens la nivel european în susținerea unui drept general la repatriere în scopul intrării pe teritoriul național în sensul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 258 și 260].

53. Nu există nicio obligație care decurge din dreptul internațional al tratatelor sau din dreptul cutumiar internațional ca statele să repatrieze propriii cetățeni. Și nici nu se poate identifica un temei pentru un astfel de drept în legislația internațională privind protecția diplomatică, conform căreia orice act de protecție diplomatică face parte din puterea discreționară a statului. În legătură cu aceasta, Curtea reține riscul potențial, dacă un asemenea drept ar fi instituit, de a stabili recunoașterea unui drept individual la protecție diplomatică, ceea ce ar fi incompatibil cu dreptul internațional și cu puterea discreționară a statelor [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 257 și 259].

3. Lipsa dreptului la protecție diplomatică sau asistență consulară

a. Aspecte generale

54. Convenția nu garantează dreptul la protecție diplomatică sau consulară de către un stat contractant în favoarea persoanelor aflate sub jurisdicția sa [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 201 și 255].

55. Statele însele rămân actorii asistenței consulare, astfel cum este reglementată de Convenția de la Viena cu privire la relațiile consulare, care definește condițiile de exercitare a acesteia. Drepturile pe care le au cetățenii aflați în dificultate sau deținuți în străinătate, în temeiul art. 5 și art. 36 din Convenția de la Viena, sunt obligatorii doar pentru „statul acreditar” și această protecție rezultă, în

principiu, din dialogul dintre acest stat și autoritățile consulare ale „statului acreditant”, existent în domeniul relevant [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 256].

b. Teritoriul aflat sub controlul unui grup armat nestatal

56. Persoanele care sunt private de libertate în tabere aflate sub controlul unui grup armat nestatal și al căror stat de cetățenie nu are un agent consular în zona relevantă nu pot, în principiu, să pretindă dreptul la asistență consulară [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 256].

D. Caracterul absolut al dreptului de a intra în propria țară și baza sa istorică

1. Caracterul absolut al dreptului și baza sa istorică

57. Dreptul persoanei de a intra pe teritoriul statului al cărui cetățean este a fost recunoscut în termeni care nu permit excepții. Într-adevăr, nu cuprinde nicio restrângere expresă [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 248 și 252].

58. Astfel cum reiese din lucrările pregătitoare pentru Protocolul nr. 4, dreptul persoanei de a intra pe teritoriul unui stat al cărui cetățean este are ca scop interzicerea exilării cetățenilor, o măsură de îndepărtare care, în trecut, a fost aplicată anumitor categorii de persoane [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 260].

59. Lucrările pregătitoare arată faptul că se presupunea că interzicerea „exilului” trebuia să fie absolută în cadrul Consiliului Europei și că, prin urmare, același lucru era valabil și pentru dreptul de a intra în propria țară, posibilitatea ca exilul să nu fie arbitrar nefiind admisă [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 126].

60. Interzicerea absolută a expulzării cetățenilor și caracterul absolut corespondent al dreptului de a intra pe teritoriul național decurg din punct de vedere istoric din intenția de a interzice, odată pentru totdeauna și în mod la fel de absolut, exilarea cetățenilor, considerată incompatibilă cu principiile democratice moderne [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 210 și 248].

61. Baza istorică se reflectă în jurisprudența constantă a Comisiei și a Curții ca răspuns la plângeri privind compatibilitatea îndepărtării membrilor familiilor regale cu dreptul de a intra garantat de art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 210; a se vedea *infra*].

2. Cauze privind membrii caselor regale

62. În cauza *Asociația „Regele Mihai” împotriva României* (dec.), 1995, asociația reclamantă, care milita pentru a i se permite fostului rege al României să intre în țară, nu avusese calitate procesuală pentru a depune o plângere în nume propriu în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4. Nu s-a constatat nici că avea dreptul corespondent pentru a putea accepta pe teritoriul statului persoanele menționate în prezenta prevedere.

63. În cauza *Victor-Emmanuel De Savoia împotriva Italiei* (dec), 2001, Curtea a declarat admisibilă plângerea formulată de șeful Casei de Savoia cu privire la prevederea constituțională care le interzicea descendenților masculini ai ultimului rege al Italiei intrarea și ședederea în țară. La depunerea instrumentului de ratificare a Protocolului nr. 4, guvernul italian a exprimat o rezervă, precizând că art. 3 § 2 nu putea împiedica aplicarea interdicției constituționale în litigiu. Cauza a fost în cele din urmă radiată de pe rol, întrucât dispoziția menționată fusese abrogată între timp, guvernul pârât și-a retras rezerva și reclamantul a putut în cele din urmă să intre în Italia [*Victor-Emmanuel De Savoia împotriva Italiei* (radiere de pe rol), 2003].

64. În cauza *Habsburg-Lothringen împotriva Austriei*, decizia Comisiei, 1989, reclamanții, urmași ai ultimului împărat al Austriei, s-au plâns că, în virtutea unei legi, li se interzicea intrarea în țară dacă și în măsura în care nu renunțaseră în mod expres la calitatea de membri ai casei regale și la toate drepturile suverane ce decurg din aceasta. La semnarea Protocolului nr. 4, Austria a formulat o rezervă, în sensul că prezentul Protocol nu se aplică dispozițiilor legii în discuție. Comisia a respins capătul de cerere al reclamantului ca fiind incompatibili *ratione materiae* cu prevederile Convenției și ale Protocoalelor la aceasta, constatând că rezerva era suficient de precisă.

E. Limitări implicite

65. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 recunoaște dreptul de a intra în propria țară fără a-l defini. Așadar, pot exista limitări implicite, atunci când este cazul, sub forma unor măsuri excepționale care sunt doar temporare (a se considera, de exemplu, situația preconizată în contextul crizei globale de sănătate generate de pandemia de Covid-19) [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 248].

66. Măsurile temporare, cum ar fi carantina, nu ar trebui interpretate ca un refuz de intrare (Raportul explicativ privind Protocolul nr. 4, pct. 26).

F. Principii de interpretare

1. Abordarea dinamică și progresivă

67. Globalizarea crescândă aduce statelor noi provocări în legătură cu dreptul de a intra pe teritoriul național. A trecut o lungă perioadă de timp de când a fost redactat Protocolul nr. 4. De atunci, mobilitatea internațională a devenit un lucru obișnuit într-o lume tot mai interconectată, în care mulți cetățeni se stabilesc sau călătoresc în afara granițelor. În consecință, în interpretarea dispozițiilor art. 3 din Protocolul nr. 4 trebuie să se ia în considerare acest context, care aduce statelor noi provocări în ceea ce privește securitatea și apărarea în domeniile protecției diplomatice și consulare, al dreptului umanitar internațional și al cooperării internaționale [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 210].

68. Dreptul de a intra într-un stat se află în centrul problematicii actuale legate de combaterea terorismului și de securitatea națională, după cum rezultă, în special, din adoptarea legislației privind controlul și modul de gestionare a înapoierilor pe teritoriul național ale persoanelor care au plecat în scopuri teroriste [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 211].

2. Abordarea sistemică pentru a asigura drepturi care sunt practice și efective

69. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 face parte dintr-un tratat pentru protecția efectivă a drepturilor omului, iar Convenția trebuie citită în ansamblu și interpretată astfel încât să promoveze coerența internă și armonia între diferitele sale dispoziții. Curtea ia în considerare, de asemenea, scopul și sensul acestor prevederi și le analizează cu respectarea necesară a principiului, puternic ancorat în jurisprudența Curții, conform căruia Convenția trebuie interpretată și aplicată astfel încât să confere drepturilor sale un caracter concret și efectiv, nu teoretic și iluzoriu [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 208].

G. Sfera de aplicare a obligației de a nu face

70. Formularea art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 se limitează la interzicerea privării de dreptul de a intra pe teritoriul național. Din interpretarea general acceptată a domeniului de aplicare a unei astfel de

interdicții, aceasta corespunde unei obligații negative a statului, care trebuie să se abțină de la a priva cetățenii de dreptul de a intra pe teritoriul național [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 250].

71. Luat în sens literal, domeniul de aplicare al 3 § 2 din Protocolul nr. 4 se limitează la măsuri pur formale care interzic cetățenilor să revină pe teritoriul național. Prin urmare, măsura privării poate varia în grade de formalitate. Nu se poate exclude faptul ca măsurile informale sau indirecte care *de facto* îl privează pe cetățean de exercitarea efectivă a dreptului său de a se întoarce să fie, în funcție de circumstanțe, incompatibile cu această dispoziție. Un obstacol *de facto* poate să încalce Convenția în același mod ca un obstacol legal [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 250].

72. Art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 nu se referă la măsurile care afectează dorința unui reclamant de a intra într-o țară, ci au legătură cu privări reale, care pot fi mai mult sau mai puțin formale, de dreptul unei persoane de a intra în țara al cărei cetățean este (*C.B. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1994).

73. Atunci când un reclamant decide să nu se întoarcă în țara al cărei cetățean este pentru a evita arestarea și confruntarea cu sistemul de justiție, o asemenea situație reprezintă alegerea persoanei de a nu folosi dreptul garantat la art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 și, prin urmare, nu reprezintă o privare de respectivul drept în sensul acestei dispoziții. Cu alte cuvinte, simpla existență a unui mandat de arestare împotriva reclamantului nu ridică o problemă în temeiul prezentei prevederi [*E.M.B. împotriva României* (dec.), 2010, pct. 32-34 și 48-49; *C.B. împotriva Germaniei*, decizia Comisiei, 1994].

H. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive

1. Aspecte generale

74. Anumite obligații pozitive inerente în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 au fost impuse de mult timp statelor cu scopul de a garanta efectiv intrarea pe teritoriul național. Într-adevăr, exercitarea efectivă a drepturilor garantate poate impun statului, în anumite circumstanțe, să ia măsuri operaționale [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 251-252].

75. În ceea ce privește dreptul de a intra garantat la art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, precum și în alte contexte, sfera de aplicare a oricărei obligații pozitive variază, inevitabil, în funcție de diversele situații din statele contractante și de alegerile care trebuie făcute cu privire la priorități și resurse. Aceste obligații nu trebuie să fie interpretate astfel încât să impună o sarcină imposibilă sau disproporționată autorităților. Cu privire la alegerea măsurilor practice speciale, în cazul în care statul este obligat să ia măsuri pozitive, alegerea mijloacelor este, în principiu, o chestiune care intră în marja de apreciere a statului contractant. Există mai multe căi pentru a asigura drepturile din Convenție și, chiar dacă statul nu a aplicat o anume măsură specială prevăzută de dreptul intern, poate încă să își îndeplinească obligația pozitivă prin alte mijloace [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 252].

2. Obligația de a emite documentele de călătorie

76. Anumite obligații pozitive corespund unor măsuri care derivă în mod tradițional din obligația statului de a emite documente de călătorie cetățenilor, pentru a le asigura acestora trecerea frontierei [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 251 și 260].

77. În unele cazuri, cetățenii pot fi lipsiți de dreptul de a intra pentru motivul că statul pârât nu a efectuat formalitățile cerute de dreptul intern și de normele internaționale pentru a le garanta intrarea sau deoarece nu a emis documentele de călătorie cerute pentru a le permite acestora trecerea frontierei și a le asigura posibilitatea de a reveni [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 207].

78. În același timp, refuzul autorităților de a emite un pașaport reclamantului nu ridică o problemă în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, în măsura în care nu afectează posibilitatea reclamantului de a intra în propria țară (*Marangos împotriva Ciprului*, decizia Comisiei, 1997).

79. În cauza *Momcilovic împotriva Croației* (dec.), 2002, Curtea a examinat un context special cu privire la întoarcerea unui reclamant în propria țară și anume după declararea independenței și după ce reclamantul a petrecut câțiva ani în străinătate din cauza conflictului armat care avusese loc în Croația. Faptul că multă vreme autoritățile nu au emis reclamantului actele de identificare nu a fost considerat că îi încălca dreptul de a intra pe teritoriul propriei țări: reclamantul a putut, de fapt, să facă acest lucru fără actele respective. Nelegalitatea respectivei intrări nu a avut nicio influență asupra concluziei Curții, deoarece reclamantul nu a fost acuzat pentru acest motiv.

3. Sfera de aplicare a obligațiilor pozitive în contextul refuzului de a repatria

a. Generalități și criteriul aplicabil

80. Dreptul persoanei de a intra pe teritoriul unui stat al cărui cetățean este are ca scop interzicerea exilării cetățenilor. Prin urmare, deși art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 nu garantează un drept general la repatriere în avantajul resortisanților unui stat aflați în afara frontierelor sale, această dispoziție poate impune statului o obligație pozitivă acolo unde, din perspectiva specificului unui caz dat, refuzul statului de a acționa l-ar lăsa pe cetățeanul respectiv într-o situație comparabilă, *de facto*, cu cea a unui exilat [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 260].

81. Totuși, orice astfel de cerință trebuie interpretată restrictiv și va fi obligatorie pentru state numai în circumstanțe excepționale, de exemplu atunci când factori extrateritoriali amenință în mod direct viața și bunăstarea fizică a unui copil într-o situație de extremă vulnerabilitate. În plus, când examinează dacă un stat nu și-a îndeplinit obligația pozitivă de a garanta exercitarea în mod efectiv a dreptului de a intra pe teritoriul național, în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, atunci când există astfel de circumstanțe excepționale, verificarea necesară se va limita la a asigura protecția efectivă împotriva arbitrarului în îndeplinirea de către stat a obligației sale pozitive în temeiul acelei dispoziții [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 261].

82. Cu alte cuvinte, pentru a evalua existența și respectarea oricărei obligații pozitive într-un context de repatriere, Curtea a stabilit un criteriu cu două nivele:

- în primul rând, Curtea va stabili dacă situația reclamantului este de natură să ducă la constatarea unor circumstanțe excepționale într-un caz dat;
- în al doilea rând, va cerceta dacă procesul decizional a fost însoțit de garanții adecvate împotriva arbitrarului [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 263].

83. În vederea aplicării art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4, imposibilitate unei persoane de a-și exercita dreptul de a intra pe teritoriul național trebuie evaluată și în lumina politicii de înapoiere a statului și a consecințelor acesteia. Curtea este conștientă de varietatea abordărilor adoptate de state, care urmăresc să reconcilieze imperativele politicilor guvernamentale și respectarea obligațiilor legale potrivit dreptului național sau internațional. Curtea trebuie totuși să se asigure că exercitarea de stat a puterii discreționare este compatibilă cu principiile fundamentale ale statului de drept și cu interzicerea arbitrarului, principii care stau la baza Convenției în ansamblu [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 262].

84. Curtea este pe deplin conștientă de dificultățile reale cu care se confruntă statele în protejarea populației împotriva violenței teroriste și de îngrijorările grave declanșate de atacurile din ultimii ani. Cu toate acestea, Curtea stabilește o diferență între alegerile politice făcute în cursul luptei împotriva terorismului – alegeri care rămân prin natura lor în afara supravegherii sale – și alte aspecte, mai operaționale, ale acțiunilor autorităților care au o influență directă asupra respectării drepturilor protejate. Examinarea unei cereri individuale de repatrierea, în împrejurări excepționale, intră, în

principiu, în cea de-a doua categorie. Angajamentul statului în temeiul art. 3 § 2 din Protocolul nr. 4 și drepturile individuale garantate de această prevedere ar fi iluzorii dacă procesul decizional privind o astfel de cerere nu ar fi însoțit de garanții procedurale care să asigure evitarea arbitrarului pentru cei vizați [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 273-274].

b. Existența unor circumstanțe excepționale

85. Cauza *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, privea refuzul autorităților franceze de a repatria cetățeni francezi, inclusiv copii de vârstă foarte mică, care au fost ținuți în tabere administrate de kurzi pe teritoriul Siriei, în urma prăbușirii militare a așa-numitului Stat Islamic. În opinia Curții, acest caz a prezentat circumstanțe excepționale care au declanșat obligația de a se asigura că procesul de luare a deciziilor era însoțit de garanții adecvate împotriva arbitrarului. Curtea acordă atenție următorilor factori extrateritoriali care au contribuit la existența unui risc pentru viața și bunăstarea fizică a membrilor familiei reclamanților, în special a nepoților lor, aflați în situație de urgență umanitară.

86. În primul rând, situația din respectivele tabere aflate sub controlul unui grup armat nestatal se deosebea de cazurile clasice de protecție diplomatică sau consulară și de mecanismele de cooperare penală, fiind la limita vidului legislativ. Singura protecție de care beneficiau rudele reclamanților era cea oferită de art. 3 comun celor patru Convenții de la Geneva și de dreptul internațional umanitar cutumiar.

87. În al doilea rând, condițiile generale de locuit din tabere erau incompatibile cu standardele aplicabile în temeiul legislației umanitare internaționale. Deși autoritățile locale kurde erau direct responsabile pentru situație, Franța ca stat parte la cele patru Convenții de la Geneva era obligată să facă tot ceea ce era „rezonabil în puterea sa” pentru a pune capăt încălcărilor dreptului internațional umanitar. Franța era astfel obligată să asigure conformarea autorităților kurde la obligația în temeiul art. 3 din instrumentele respective de interzicere a tratamentelor inumane și degradante.

88. În al treilea rând și pe de o parte, până la acea dată nu s-a înființat niciun tribunal sau alt organ internațional de anchetă pentru a se ocupa de soarta femeilor deținute în tabere, iar crearea unui tribunal penal internațional *ad-hoc* a fost suspendată. Nu exista nicio perspectivă ca aceste femei să fie judecate în nord-estul Siriei. Pe de altă parte, procesul penal intentat împotriva fiicelor reclamanților în Franța era legat parțial de obligațiile internaționale și de datoria statului de a cerceta și, după caz, de a urmări penal persoanele implicate în acte de terorism în afara granițelor.

89. În al patrulea rând, autoritățile kurde au solicitat în mod repetat statelor repatrierea propriilor cetățeni, invocând incapacitatea lor de a asigura condiții de viață corespunzătoare, organizarea detenției și a judecării și riscurile de securitate. De asemenea, au demonstrat, în practică, cooperarea lor în acest sens, inclusiv cu Franța.

90. În al cincilea rând, mai multe organizații internaționale și regionale au sesizat statele europene să își repatrieze cetățenii deținuți în tabere și Comitetul pentru drepturile copilului al Organizației Națiunilor Unite, la rândul său, a statuat că Franța trebuie să își asume responsabilitatea pentru protejarea copiilor francezi aflați acolo și că refuzul de a-i repatria implica o încălcare a dreptului la viață și a interzicerii tratamentelor inumane sau degradante. În ultimul rând, Franța a afirmat oficial că minorii francezi din Irak sau Siria aveau dreptul la protecția sa și puteau fi repatriați [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 264-267].

c. Garanții împotriva arbitrariului

91. Conceptele de legalitate și de stat de drept într-o societate democratică impun cu necesitate să existe un mecanism de control al deciziilor de a nu aproba cererile de repatriere pe teritoriul național [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 276].

92. Acest mecanism de control este cu atât mai important atunci când procesul de luare a deciziilor prezintă deficiențe, de exemplu, netransparență sau lipsa unei decizii formale individualizate și

motivate. Într-un astfel de caz, Curtea va examina dacă deficiențele în litigiu au fost remediate prin procedura de control [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 279-281].

93. Reexaminarea trebuie să fie însoțită de garanții procedurale [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 275-276].

i. Control efectuat de un organ independent

94. Trebuie să fie posibil ca respingerea cererii de repatriere să ducă la o examinare adecvată, efectuată de un organ independent, separat de autoritățile executive ale statului, fără ca acesta să fie neapărat un organism judiciar [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 276).

ii. Natura și domeniul de aplicare ale controlului

95. Decizia de a nu repatria trebuie să facă obiectul unei proceduri contradictorii [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 275].

96. Un reclamant trebuie să aibă posibilitatea de a prezenta argumentele pe care le consideră utile pentru apărarea intereselor sale și ale membrilor familiei care sunt vizați de cererea de repatriere [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 278].

97. Verificarea necesară trebuie să ia forma unei examinări *individuale* de către un organ competent să examineze *motivele* deciziei și *probele* relevante – dacă este necesar, cu limitări procedurale adecvate în utilizarea informațiilor clasificate atunci când securitatea națională este vizată. Situațiile implicând imperativele de protejare a păcii și a securității internaționale nu fac excepție de la această cerință.

98. Această examinare trebuie să asigure evaluarea probelor de fapt și de altă natură care au dus la decizia autorităților respective că admiterea cererii nu era adecvată. Organul de control, prin urmare, trebuie să fie în măsură să verifice legalitatea deciziei de respingere a cererii, dacă autoritatea competentă a refuzat să o aprobe sau dacă nu a reușit în încercarea de a acționa în legătură cu aceasta.

99. Controlul trebuie să permită să se verifice dacă motivele bazate pe considerente imperative de interes public sau pe dificultăți de natură juridică, diplomatică sau materială, pe care autoritățile executive le-ar putea invoca în mod legitim, sunt într-adevăr lipsite de arbitrariu [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 275-276].

100. Cu alte cuvinte, trebuie să fie posibil să se verifice în mod judicios că există motive legitime și rezonabile, lipsite de caracter arbitrar, care să justifice deciziile de a nu repatria [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 281].

101. Cu toate acestea, posibilitatea unui astfel de control nu înseamnă în mod necesar ca instanța sesizată să își recunoască competența de a dispune, după caz, repatrierea solicitată [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 282].

iii. A ține seama de interesul superior al copilului

102. În cazul în care cererea de repatriere este formulată în numele unor minori, prin control ar trebui să se asigure, în special, că autoritățile competente au ținut seama în mod corespunzător, atunci când au avut în vedere principiul egalității care se aplică exercitării dreptului de a intra pe teritoriul național, de interesul superior al copilului, precum și de vulnerabilitatea lor deosebită și de nevoile lor specifice [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 276].

iv. Informarea reclamantului

103. Controlul trebuie, de asemenea, să permită reclamantului să fie informat, chiar și pe scurt, cu privire la motivele deciziei și, prin urmare, să verifice dacă acestea au o bază factuală suficientă și rezonabilă [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 276 și 280].

v. Exemple de jurisprudență

104. În *H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, Curtea a constatat că examinarea cererii de repatriere a reclamanților pentru membrii familiilor acestora, care erau ținuți în tabere administrate de kurzi în Siria în urma prăbușirii militare a așa-numitului Stat Islamic, nu a fost însoțită de garanții adecvate împotriva arbitrarului.

105. În primul rând, Curtea a reținut lipsa unei decizii formale. Nu existau probe că refuzurile de a repatria membrii familiei reclamanților nu puteau fi tratate în decizii individuale specifice sau să fie motivate în conformitate cu considerații pe măsura faptelor din cauză, la nevoie respectând cerința secretului în chestiuni de apărare. Reclamanții nu au primit nicio explicație pentru alegerea de la baza deciziei luate de executiv cu privire la cererile lor, cu excepția sugestiei implicite că aceasta deriva din punerea în aplicare a politicii urmate de Franța, deși un număr de minori în aceeași situație fuseseră repatriați anterior. Reclamanții nu au obținut nicio informație care ar fi putut contribui la transparența procesului decizional.

106. În al doilea rând, Curtea a observat că erorile de mai sus nu puteau fi remediate prin procedurile inițiate de reclamanți în fața instanțelor naționale. Într-adevăr, acestea din urmă au invocat imunitatea de jurisdicție pentru motivul că cererile de repatriere vizau modul în care Franța își desfășura relațiile internaționale. Prin urmare, reclamanții nu au avut acces la o formă de control independent al deciziilor tacite de refuzare a cererilor. În consecință, au fost privați de orice posibilitate de a contesta în mod semnificativ motivele invocate de autorități și de a verifica dacă acestea au fost legitime, rezonabile și nu arbitrare. Prin urmare, Franța nu și-a îndeplinit obligațiile procedurale în temeiul art. 3 din Protocolul nr. 4 la Convenție [*H.F. și alții împotriva Franței* (MC), 2022, pct. 277-284].

Lista cauzelor citate

Jurisprudența citată în prezentul ghid face trimitere la hotărâri sau decizii pronunțate de Curte, precum și la decizii sau rapoarte ale Comisiei Europene a Drepturilor Omului („Comisia”).

Dacă nu se specifică altfel, trimiterea este la o hotărâre pe fond, pronunțată de o Cameră a Curții. Abrevierea „(dec.)” arată că este vorba despre o decizie a Curții, iar „(MC)” că respectiva cauză a fost examinată de Marea Cameră.

Hotărârile Camerei care nu sunt definitive, în sensul art. 44 din Convenție, la data publicării prezentei actualizări, sunt marcate cu un asterisc (*) în lista de mai jos. Art. 44 § 2 din Convenție prevede: „Hotărârea unei Camere devine definitivă: a) atunci când părțile declară că ele nu vor cere retrimiterea cauzei în fața Marii Camere; b) la 3 luni de la data hotărârii, dacă retrimiterea cauzei în fața Marii Camere nu a fost cerută; sau c) atunci când Colegiul Marii Camere respinge cererea de retrimitere formulată potrivit art. 43”. În cazul în care cererea de retrimitere este admisă de Colegiul Marii Camere, hotărârea pronunțată ulterior de Marea Cameră este cea care devine definitivă, și nu cea a Camerei (care nu produce așadar efecte juridice).

Hiperlinkurile cauzelor citate în versiunea electronică a ghidului direcționează spre baza de date HUDOC (http://hudoc.echr.coe.int) care oferă acces la jurisprudența Curții (hotărâri și decizii pronunțate de Marea Cameră, de Cameră și de Comitet, cauze comunicate, avize consultative și rezumate juridice extrase din Nota de informare privind jurisprudența) și la jurisprudența Comisiei (decizii și rapoarte), precum și la rezoluțiile Comitetului de Miniștri.

Curtea pronunță hotărârile și deciziile în limba engleză și/sau franceză, cele două limbi oficiale ale acesteia. Baza de date HUDOC conține, de asemenea, traduceri ale unor cauze importante în peste treizeci de limbi neoficiale. În plus, include linkuri către aproximativ o sută de culegeri de jurisprudență online, elaborate de terți. Toate versiunile lingvistice disponibile pentru cauzele citate pot fi consultate accesând fila „Versiuni lingvistice” din baza de date HUDOC, filă care apare după ce faceți clic pe hiperlinkul cauzei.

—A—

A. B. împotriva Poloniei (dec.), nr. 33878/96, 13 martie 2003
Asiatici din Africa de Est împotriva Regatului Unit, decizia Comisiei, nr. 4403/70, 4404/70 4405/70..., 14 decembrie 1973
Asociația „Regele Mihai” împotriva României, decizia Comisiei, nr. 26916/95, 4 septembrie 1995

—C—

C.B. împotriva Germaniei, decizia Comisiei, nr. 22012/93, 11 ianuarie 1994

—D—

Denizci și alții împotriva Ciprului, nr. 25316/94 și alte 6, CEDO 2001-V

—E—

E.M.B. împotriva României (dec.), nr. 4488/03, 28 septembrie 2010

—F—

Fedorova și alții împotriva Letoniei (dec.), nr. 69405/01, 9 octombrie 2003
Fehér și Dolník împotriva Slovaciei (dec.), nr. 14927/12 și 30415/12, 21 mai 2013

—G—

Genovese împotriva Maltei, nr. 53124/09, 11 octombrie 2011
Ghoumid și alții împotriva Franței, nr. 52273/16 și alte 4, 25 iunie 2020
Gribenko împotriva Letoniei (dec.), nr. 76878/01, 15 mai 2003
Gulijev împotriva Lituaniei, nr. 10425/03, 16 decembrie 2008

—H—

H.F. și alții Franței (MC), nr. 24384/19 și 44234/20, 14 septembrie 2022
Habsburg-Lothringen Austriei, decizia Comisiei, nr. 15344/89, 14 decembrie 1969
Hirsi Jamaa și alții împotriva Italiei (MC), nr. 27765/09, CEDO 2012

—I—

I.B. împotriva Republicii Federale Germania, decizia Comisiei, nr. 6242/73, 24 mai 1969

—K—

K2 împotriva Regatului Unit (dec.), nr. 42387/13, 7 februarie 2017
Karassev împotriva Finlandei (dec.), nr. 31414/96, 12 ianuarie 1999

—L—

L. împotriva Republicii Federale Germania, decizia Comisiei, nr. 10564/83, 10 decembrie 1984

—M—

M. și S. împotriva Italiei și Regatului Unit (dec.), nr. 2584/11, 13 martie 2012
Maikoe și Baboelal împotriva Țărilor de Jos, nr. 22791/93, decizia Comisiei, 30 noiembrie 1994
Marangos împotriva Ciprului, nr. 31106/96, decizia Comisiei, 20 mai 1997
Momcilovic împotriva Croației (dec.), nr. 59138/00, 29 august 2002

—N—

Nagula împotriva Estoniei (dec.), nr. 39203/02, 25 octombrie 2005

Naumov împotriva Albaniei (dec.), nr. 10513/03, 4 ianuarie 2005

—P—

Piermont împotriva Franței, 27 aprilie 1995, Seria A nr. 314

—R—

Ramadan împotriva Maltei, nr. 76136/12, 21 iunie 2016
Roldan Texeira și alții împotriva Italiei (dec.), nr. 40655/98, 26 octombrie 2000

—S—

S. împotriva Republicii Federale Germania, decizia Comisiei, nr. 11659/85, 17 octombrie 1986
Sadet împotriva României (dec.), nr. 36416/02, 20 septembrie 2007
Schober împotriva Austriei (dec.), nr. 34891/97, 9 noiembrie 1999
Shchukin și alții împotriva Ciprului, nr. 14030/03, 29 iulie 2010
Slivenko și alții împotriva Letoniei (dec.) (MC), nr. 48321/99, CEDO 2002-II (extrase)
Stetsykevych împotriva Ucrainei (dec.), nr. 40033/14, 20 octombrie 2015

—V—

Victor-Emmanuel De Savoia împotriva Italiei (dec), nr. 53360/99, 13 septembrie 2001
Victor-Emmanuel De Savoia împotriva Italiei (scoatere de pe rol), nr. 53360/99, 24 aprilie 2003

—X—

X împotriva Republicii Federale Germania, decizia Comisiei, nr. 3745/68, 15 decembrie 1969
X împotriva Austriei și Germaniei, nr. 6189/73, decizia Comisiei, 13 mai 1974
X. împotriva Suediei, nr. 3916/69, decizia Comisiei, 18 decembrie 1969